

УДК 330.332

БАХМАТЮК ОЛЕГ,

здобувач Академії муніципального управління, м. Київ

РЕГІОНАЛЬНА ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА АГРАРНОГО СЕКТОРА В СИСТЕМІ ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМИ ЯВИЩАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ

У статті розкрито механізм інвестиційної безпеки аграрного сектора економіки. Досліджено процес інвестування та його функції при гарантуванні економічної безпеки на регіональному рівні. Встановлено, що взаємодія елементів інвестиційної системи регіону обумовлює основну її функцію, яка визначає напрям розвитку системи. Визначені риси та методологічні принципи функціонування механізму інвестиційної безпеки аграрного сектора на регіональному рівні.

Ключові слова: аграрний сектор; забезпечення; економічний інтерес; інвестиційна безпека; механізм; нейтралізація; процес; функція.

Постановка проблеми. Значення інвестиційного процесу в контексті забезпечення економічної безпеки посилюється тим, що розширення сфер інвестування, ускладнення його структури в умовах трансформації економіки аграрного сектора України супроводжується виникненням загроз щодо економічної безпеки. При цьому немає відповідних та одночасно дієвих механізмів їх нейтралізації. Тому сучасний інвестиційний процес передбачає перехід до якісно нової системи регулювання, яка має функціонувати на основі принципів та критеріїв економічної безпеки. Держава об'єктивно змушена активніше впроваджувати механізм інвестиційного гарантування економічної безпеки, спрямовувати його на взаємоузгоджену реалізацію національних економічних інтересів, формувати необхідні, у тому числі ринкові, умови саморозвитку інвестиційних процесів відповідно до внутрішніх та міжнародних викликів.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Сучасна проблематика інвестиційних процесів за умов трансформації аграрного сектора аналізується в дослідженнях Ю. Бажала, В. Базилевича, Є. Бершеди, Л. Борщ, О. Власюка, В. Гейця, А. Гойко, Б. Губського, О. Гаврилюка, М. Денисенка, П. Єщенко, Б. Кваснюка, І. Лукінова, Д. Лук'яненка, О. Махмудова, А. Музиченка, Ю. Ніколенка, О. Носової, В. Осецького, Б. Панасюка, Ю. Пахомова, А. Пересади, Г. Попової, В. Савчука, А. Фукса, А. Чухна, Л. Яковенко, М. Якубовського та інших. Дослідженню проблеми оцінки ефективності інвестицій присвятили свої роботи зарубіжні (Дж. К. Ван Хорн, Д. Норкотт, У. Шарп, Ю. Ф. Брігхем, Р. Н. Холт, М. Бромвич, Є. І. Крилов, В. В. Ковальов, В. Д. Шапіро) та українські (І. О. Бланк, А. В. Гриньов, А. А. Пересада, О. М. Ястремська, П. А. Орлов, А. Ф. Гойко, І. Р. Бузько, Є. В. Вартанова, А. А. Голубенко, А. І. Яковлев, В. М. Хобта та інші) учені.

В аграрній сфері методологічні основи управління інвестиційними процесами досліджувались О. Гудзинським, Б. Данилишиним, О. Дацієм, С. Іванютою, М. Коденською, П. Макаренком, П. Музикою, М. Садиковим, І. Топіхою, Л. Федуловою, А. Юзефовичем. У їхніх наукових працях розкрито економічні аспекти механізму управління інвестиційними процесами в аграрному виробництві. Однак зав-

дання регіональної інвестиційної політики та роль інвестиційної безпеки аграрного сектора в системі взаємодії з іншими явищами та процесами залишаються невизначеними, оскільки дотепер не обґрунтовано концептуальних підходів до відповідних механізмів, засобів та інструментів.

Мета статті - розкрити механізм інвестиційної безпеки аграрного сектора та дослідити функції інвестування в процесі гарантування економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Посилення ролі інвестиційних процесів у перебігу стрімких соціально-економічних перетворень на національному й міжнародному рівнях, їхні специфічні функції, що впливають на перспективи економічного розвитку, підвищення добробуту й розв'язання гострих соціальних проблем, указують на необхідність їх комплексного теоретичного дослідження й цілеспрямованого практичного використання з метою забезпечення високого рівня національної економічної безпеки. Інвестування, формуючи численні параметри стану економічної безпеки, несе в собі об'єктивні можливості щодо їх ефективної зміни відповідно до системи обраних критеріїв. При цьому інвестиційні процеси, унаслідок їхньої соціально-економічної ролі, здатні інтегруватися в комплексний механізм забезпечення економічної безпеки.

Термін "інвестиційне забезпечення" стосовно процесів безпечного функціонування й розвитку економічного середовища має ряд специфічних рис, що вимагає, на нашу думку, з'ясування його теоретичної суті й напрямів практичного застосування. Зазначимо, що термін "забезпечення" в сучасній термінології трактується як діяльність, процес, спрямований на формування такого рівня параметрів або умов внутрішнього й зовнішнього середовища, який би сприяв реальному або потенційному досягненню цілей розвитку й функціонування [4, с. 71]. Іншими словами, забезпечення має дві важливих характеристики: діяльну природу, що передбачає активну перетворюючу позицію економічних суб'єктів; цільову визначеність, що конкретизує результати діяльності в системі критеріїв і показників, які дають можливість оцінити забезпечені в кінцевому підсумку необхідні результати.

Отже, забезпечити можливість досягнення певного стану об'єкта або системи означає здійснити сукупність заходів з метою вирішення завдань, спрямованих на успішну реалізацію діяльності. Забезпечити - зробити повною мірою можливим, дійсним, реально здійсненним, відповідним об'єктивним умовам реалізації чого-небудь. Зазначимо, що забезпечення має характер створення сукупності проміжних станів системи або об'єкта, закладає потенційні можливості досягнення цілей більш високого рівня ієрархії.

У цьому ж річищі необхідно трактувати й поняття "гарантування" економічної безпеки. Гарантувати - означає забезпечувати що-небудь, створювати умови для цього [1, с. 33]. Це стосується конкретної, доцільної діяльності суб'єктів щодо забезпечення певних умов існування. Отже, ці два поняття близькі, іноді перетинаються, лише термін "забезпечення" більше тяжіє до об'єктивних умов діяльності, а "гарантування" - до суб'єктивних передумов її реалізації.

У процесі забезпечення формуються дві групи найважливіших цілей: стратегічні, що передбачають констатацію перспективних завдань економічного функціонування й розвитку, і тактичні, на основі яких відбувається визначення можливості досягнення стратегічних цілей у майбутньому. Такі цілі залежать від функціональної сфери, у рамках якої розгортається діяльність із забезпечення бажаних параметрів, і від сфери, у якій оцінюється успішність такої діяльності. Іншими словами, свою унікальну соціально-економічну функціональну природу й сукупність специфічних рис процеси забезпечення набувають щодо конкретних сфер економічного життя [2, с. 100].

Вважаємо, що інвестиційне забезпечення економічної безпеки слід визначити як економічну діяльність, спрямовану на формування й рух інвестиційних ресурсів відповідно до критеріїв безпечного функціонування й розвитку національної економіки. Таке визначення дає можливість, з нашої точки зору, підкреслити специфіку інвестиційної діяльності як єдності цілей інвестування та засобів їх досягнення або матеріальної основи реальних і фінансових інвестицій, а також підпорядкувати таку діяльність завданням забезпечення економічної безпеки.

Виявляючи загальні цілі безпеки і специфічний інструментарій їх досягнення, зауважимо, що інвестиційне забезпечення не є штучно створеним механізмом впливу на економічне середовище. Його основи закладені в самому процесі відтворення суспільного продукту, зумовлені дією системи економічних законів. Цей факт підтверджується тим, що в будь-якій економічній системі здійснюються процеси інвестиційного забезпечення економічної безпеки. Їх реалізація тісно пов'язана з підтримкою життєдіяльності економічного організму, і внаслідок своєї адекватності внутрішній логіці функціонування господарства інвестиційне забезпечення не завжди усвідомлено виділяється в окрему систему.

Розгляд процесів інвестиційного забезпечення як сукупності взаємопов'язаних рівнів і підсистем, здатних функціонувати в руслі єдиного вектора реалізації економічних інтересів на стику сфер інвестування та державного регулювання рівня економічної безпеки, дає можливість нам охарактеризувати його як цілісний механізм.

Ми вважаємо, що "механізм" як економічний термін має в загальному, концентрованому вигляді виражати сутність категорій, які лежать в його основі і

є способом організації конкретних форм і методів управління відповідними економічними процесами. Механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки правомірно визначити як спосіб організації управління рухом інвестиційних ресурсів для забезпечення реалізації національних економічних інтересів, запобігання загрозам економічної безпеки, ліквідації їх наслідків і досягнення на цій основі такого рівня економічної безпеки, який би сприяв ефективному досягненню загальноекономічних і соціальних цілей. Іншими словами, механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки є сукупністю способів організації інвестиційної діяльності, які використовуються з метою підвищення рівня економічної безпеки й забезпечення на цій основі сприятливих умов для економічного й соціального розвитку, конкурентоспроможності економіки, економічного зростання та добробуту населення. При цьому механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки включає види, форми й методи організації інвестиційних відносин та інвестиційної діяльності, способи їх кількісного визначення й встановлення взаємозалежності з показниками економічної безпеки. У вузькому розумінні механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки виступає комплексною діяльністю, що знаходить своє вираження в побудові системи взаємозв'язків і залежностей між динамікою інвестиційних процесів і станом безпеки будь-якої соціально-економічної системи [3, с. 29].

Таке розуміння механізму інвестиційної безпеки дає змогу визначити його структуру в системі економічної діяльності суспільства в цілому й в окремих її секторах, зокрема аграрному, оскільки останній є предметом нашого дослідження. По-перше, усі зв'язки та залежності, характерні для інвестиційної політики та інвестиційного комплексу, розкриваються в системі організаційно-економічних форм, тобто в механізмі реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора. По-друге, утворюючи певний пласт економічної діяльності та економічних відносин - організаційно-економічних, механізм реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора об'єднує всі фази інвестиційного циклу в одне ціле: від формування умов і джерел інвестування до отримання прибутку суб'єктами інвестування та утилізації використаного устаткування. По-третє, виступаючи формою економічних відносин, механізм реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора гарантує єдність у системі економічних інтересів в інвестиційній сфері й розв'язання суперечностей, що між ними виникають. Тут механізм реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора є способом узгодження інтересів і формою розв'язання суперечностей.

Цілісність механізму інвестиційної безпеки аграрного сектора визначається, з одного боку, залежністю його елементів, за якої зміна одного з них призводить до зміни інших, з іншого - цілісність виступає мірою його розвитку, критерієм рівня його зрілості [5, с. 82].

Найважливішою підвалиною цілісності, системності механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора є наявність зрозумілих певних "правил гри" на ринку інвестицій, лівову частку яких складають сформовані відносини власності, які формують інтереси суб'єктів інвестиційної діяльності. Іншим специфічним фундаментом та критерієм системності механізму інвестиційної безпеки аграрного сектора має бути домінування соціального змісту,

що вказує на переважання соціального начала та відображає основну тенденцію розвитку інвестиційної діяльності [6, с. 78]. Причому соціальний аспект механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора є сутнісним аспектом системи інвестиційних відносин, а не привнесеним іззовні.

Принципу цілісності механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора відповідають й інші принципи його формування та розвитку. До них відносяться розробка ідеології інвестиційної безпеки аграрного сектора; розробка стратегії інвестиційної безпеки аграрного сектора; розробка тактики інвестиційної безпеки аграрного сектора; забезпечення узгодження об'єктивного та суб'єктивного в інвестиційній безпеці.

Властивості механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора як системи в його взаємодії з іншими явищами й процесами проявляються як його функції. Кожний елемент системи виконує власні функції, спрямовані на досягнення цілісного результату розвитку всієї системи. До функцій механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора належать: 1) підтримання структурних пропорцій в економіці; 2) забезпечення розширеного інноваційного відтворення; 3) узгодження економічних інтересів по вертикалі й по горизонталі структури регіональної економіки; 4) захист національних інтересів; 5) забезпечення соціально-політичної стабільності в регіоні; 6) гарантування соціально-економічної безпеки на глобальному, національному та регіональному рівнях.

Взаємодія функцій елементів інвестиційної системи регіону обумовлює рівнодіючу, основну її функцію, яка визначає напрям розвитку системи. Такою функцією механізму реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора регіону є узгодження інтересів усіх ланок господарської системи, забезпечення руху суперечностей до їх розв'язання. Ця функція є загальною, оскільки вона характерна для механізму господарювання в цілому й для кожного елемента його структури.

Зазначимо, що механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки концентрує в собі два основних напрями впливів на рівень безпеки, а саме: 1) *прямий вплив*, який здійснюється в ході реалізації інвестиційної діяльності на всіх її стадіях і знаходить вираження в безпосередньому формуванні макроекономічних показників інвестиційної сфери, що входять до групи індикаторів економічної безпеки держави. До цього ж напрямку впливів правомірно віднести показники ефективності реалізації інвестиційних проектів, здійснюваних на різних суб'єктних рівнях економічної системи (державна, підприємство, особистість); 2) *непрямий вплив* - виникає в процесі інтенсивного обігу інвестицій у різних галузях економіки й виражається в розвитку суміжних виробництв, галузей-постачальників і галузей-споживачів, підвищенні на цій основі загального добробуту, стимулюванні структурних перетворень в економіці.

Механізм інвестиційної безпеки аграрного сектора на регіональному рівні характеризується такими рисами:

- включає в себе інвестиційну діяльність суб'єктів усіх рівнів економічної безпеки (державна, підприємство, особистість);

- будується на переважній координації економічних інтересів, при безумовному пріоритеті цілей національної економічної безпеки;

- розглядається як взаємопов'язаний, постійно

повторюваний процес формування й використання інвестиційних ресурсів у рамках відтворення суспільного продукту;

- виступає як динамічна система економічних взаємозв'язків, що вимагає постійних корегованих впливів;

- несе в собі елементи стихійного й керованого, формального й неформального, об'єктивного й суб'єктивного, утворюючи систему складних діалектичних взаємозв'язків із широким колом процесів і явищ економічного життя;

- тенденції розвитку цього механізму зумовлені економічними закономірностями на кожному етапі суспільного розвитку;

- функціонування механізму інвестиційного забезпечення економічної безпеки з урахуванням вимог об'єктивних економічних законів забезпечує встановлення раціонального, економічно об'ґрунтованого співвідношення між виробництвом і споживанням, сприяє підвищенню ефективності виробництва;

- конкретні організаційно-економічні форми реалізації такого механізму визначаються співвідношенням ринкового й державного секторів, при цьому можна говорити про динамічність переважання методів державного й ринкового впливу.

Основними методологічними принципами функціонування механізму інвестиційного забезпечення економічної безпеки є: залежність від кінцевої мети; макроекономічна збалансованість усіх видів економічної діяльності господарства; відповідність інтересам усіх членів суспільства; використання економічних законів; урахування внутрішніх і зовнішніх економічних умов на основі реальних соціально-економічних можливостей.

Висновки

1. У методологічному плані неможливо чітко розмежувати власне процес інвестування й процес інвестиційного забезпечення економічної безпеки. Характер прояву суті інвестицій, ефективність їхнього впливу на показники економічної безпеки залежать від того, яким чином критерії забезпечення економічної безпеки відповідають внутрішнім законам функціонування й руху інвестицій. Реальний механізм інвестиційного впливу на економіку проявляється не як єдина, наперед задана система важелів, а як динамічна їх сукупність, що постійно розвивається й складається з окремих компонентів, які мають специфічний вплив на регіональну економіку.

2. Механізм реалізації інвестиційної безпеки аграрного сектора як система має такі підсистеми реалізації інвестиційної складової економічної безпеки в рамках єдиного механізму на регіональному рівні: ринковий механізм реалізації як підсистема ринкового саморегулювання й корегування інвестиційної безпеки аграрного сектора в економічній сфері; державний механізм регулювання інвестиційних процесів й управління інвестиційною діяльністю як підсистема державного регулювання інвестиційної складової економічної безпеки регіональної економіки; механізм інвестиційного партнерства як підсистема співробітництва держави, підприємців і населення за провідної ролі держави в процесі реалізації інвестиційної складової економічної безпеки суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляев О. О. Сутнісні характеристики економічної безпеки / О. О. Беляев, В. І. Кириленко, О. В. Сінельник // *Вчені*

записки : наук. збірник. - Вип. 4 / [відп. ред. В. С. Савчук]. - К. : КНЕУ, 2002. - С. 32-38.

2. Дзьобань О. П. Національна безпека в суспільствах транзитивного типу : [монографія] / О. П. Дзьобань. - Харків : НАУ ім. М. Є. Жуковського "ХАІ", 2004. - 291 с.

3. Інвестування української економіки : [монографія] / [за ред. А. І. Сухорукова]. - К. : Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. - 440 с.

4. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки : [монографія] / В. І. Кириленко. - К. : КНЕУ, 2005. - 232 с.

5. Мартиненко В. П. Державне управління інвестиційним процесом в Україні : [монографія] / В. П. Мартиненко ; Національна акад. держ. управління при Президенті України. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. - 296 с.

6. Сухоруков А. І. Проблеми інноваційної безпеки України / А. І. Сухоруков // Стратегічна панорама. - 2002. - № 2. - С. 75-81.

Бахматюк Олег,

соискатель Академии муниципального управления, г. Киев

РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНВЕСТИЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА В СИСТЕМЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ДРУГИМИ ЯВЛЕНИЯМИ И ПРОЦЕССАМИ

В статье раскрыт механизм инвестиционной безопасности аграрного сектора экономики. Исследован процесс инвестирования и его функции при обеспечении экономической безопасности на региональном уровне. Установлено, что взаимодействие элементов инвестиционной системы региона обуславливает основную ее функцию, которая определяет направление развития системы. Определены черты и методологические принципы функционирования механизма инвестиционной безопасности аграрного сектора на региональном уровне.

Ключевые слова: аграрный сектор; обеспечение; экономический интерес; инвестиционная безопасность; механизм; нейтрализация; процесс; функция.

Bakhmatiuk Oleg,

Graduand of the Municipal Management Academy, Kyiv

REGIONAL INVESTMENT SAFETY OF AGRARIAN SECTOR IN SYSTEM OF INTERACTION WITH OTHER PHENOMENA AND PROCESSES

The term "investment support" is refined in respect of safe performance and development processes of the economic environment. Specific aspects of interpreting the concept of "securing" economic safety are examined. The paper identifies goals of securing economic safety. Investment support to economic safety is interpreted as economic activity aimed at generation and movement of investment resources according to criteria of safe performance and development of the national economy.

There are investment support processes examined as a totality of interconnected levels and subsystems capable of operating towards a common goal of implementing investment interests. A concept of a mechanism for investment support to economic safety is defined as a complex of methods for organizing investment activity, which are used to improve the level of economic safety of the agrarian sector. It is established that the mechanism for implementation of investment safety of the agrarian sector is an integral system. The most important basis for consistency of the mechanism for implementation of investment safety of the agrarian sector is defined as the availability of developed property relations which form the interests of investment activity agents.

The author refines the principles for formation and development of the mechanism for implementation of investment safety of the agrarian sector, namely: development of an investment safety ideology of the agrarian sector; development of an investment safety strategy of the agrarian sector; development of an investment safety tactics of the agrarian sector; securing a balance of objective and subjective components in investment safety. It is established that interaction of functions of the regional investment system elements determines the resulting main function of this system, which governs its development direction. There are risks and methodological principles of performance of the investment safety mechanism of the agrarian sector at the regional level identified in the paper.

Keywords: the agricultural sector; security; economic interest; investment security; mechanisms; neutralization; process; function.

REFERENCES

1. Bieliaiev O. O., Kyrylenko V. I., Sinelnik O.V. (2002), The essential characteristics of economic security, *Vcheni zapysky: Nauk. Zbirnyk*, Vol. 4, Kyiv, pp. 32-38 (ukr).
2. Dzioban O. P. (2004), National security in societies transitional type, NAU im. M.Ye.Zhukovsk'koho "KhAI", Kharkiv, 291 p. (ukr).
3. Sukhorukov A. I., ed. (2005), Investing Ukrainian economy, *National Institute of International Security Problems*, Kyiv, 440 p. (ukr).
4. Kyrylenko V. I. (2005), The investment component of economic security, *Publ. KNEU*, Kyiv, 232 p. (ukr).
5. Martynenko V. P. (2005), The government investment process in Ukraine, *Publ. NADU*, Kyiv, 296 p. (ukr).
6. Sukhorukov A. I. (2002), Problems innovative safety of Ukraine, *Stratehichna panorama*, Vol. 2, pp. 75-81 (ukr).

© Бахматюк Олег

Надійшла до редакції 11.09.2013